

ФИРИБГАРЛИК ЖИНОЯТИНИНГ ПРОФИЛАКТИКАСИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ВА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Юсуфов Озабек Ойбек ўгли
ИИБ Академияси 311-гуруҳ курсанти

Аннотация: Ушбу мақолада фирибгарликнинг тушунчаси, турлари ва ўзига хос хусусиятлари шунингдек профилактикасини ташкил этишга оид чоратadbирлари, фирибгарлик жиноятининг бугунги ҳолати ҳақида баён этилган.

Калит сўзлар: Фирибгарлик, профилактика, ҳуқуқбузарлик, махсус тадбирлар, қонун, нормалар.

Мамлакатимизда сўнги йилларда ўзгаларнинг мол мулкини қинғир йўллар билан ўзлаштириш, хусусан фирибгарлик жинояти тез-тез юз бермоқда. Аждодлари дину диёнат, ахлоқу одоб, ҳалолу покликка одатланган ўзбек миллатининг кейинги авлодларидан мазкур жиноятга қўл ураётганларнинг учраши афсуски таажубга солмоқда. Ҳолбуки, динимизда бировнинг молини алдов, фирибгарлик, йўли билан ўзлаштиришдан каттиқ қайтарилган.

Ўзбекистон Жиноят кодексининг 168-моддасига кўра, ўзгани алдаш ёки унинг ишончини суиистеъмом қилган ҳолда унинг мулкини ёки мулкига бўлган ҳуқуқини қўлга киритиш фирибгарлик ҳисобланади. Фирибгарлик бошқа мулкӣ жиноятлардан фарқи – фирибгарликда жабрланганлар фирибгарга мол-мулкини, мол-мулкка бўлган ҳуқуқини ўз хоҳиши билан топширади.

Фуқаролар маблағларини ўзлари олиб келиб берган бўлса-да, фирибгарга жазо тайинланади.

Фуқаролар пулларини ўз қўллари билан олиб келиб беради. Улар енгил бойиб кетиш, мулкка эгаллик қилиш мақсадида шундай ҳаракатларни содир этишади. Фирибгарлар маълум бир соҳани эгаллаб, билимга эга бўлишади. Шунингдек, уларда актёрлик қобилияти ҳам бўлади. Шу сабабли фирибгарлик ақлли жиноятлар турига кириб, уни ақл-заковатли инсонлар содир этади.

Фирибгарлик жинояти таркибини оладиган бўлсак, объектив ва субъектив томони бўлади. У бошқа фуқаролик муносабатларидан фарқли ўларок, фуқаро жабрланувчининг мулкига эгаллик қилишни олдиндан қасд қилиши керак. Фирибгарлар тергов қилинганда жуда камдан-кам ҳолатда фирибгарлик қилиш нияти бўлганини тан олади. Жиноят иши қўзғатилгандан кейин сўроқ жараёнида ҳужжатлар тақдим қилинади, ҳужжатларнинг қаерида камчилиги борлиги текширилади. Гумонланувчи шахс жабрланганлар билан юзлаштирилганда «Пул эҳромлари» каби режа асосида ишлашаётган бўлиб чиқишади.

Ҳозирда кўп учрайдиган фирибгарлик турларидан бири – чет элга ишга жўнатиш, чет элдаги 3-шахслардан сизнинг маълум миқдордаги пул мукофотини ютиб олганингиз ҳақидаги келадиган хатлар ҳисобланади. Шунингдек, хайрия маблағлари учун ташкил қилинган пластик карталардан пул ечиб олиш ҳолатлари ҳам бўляпти.

Ер, уй олди-сотдиси бўйича фирибгарликлар ҳам кўп учраб туради. Фирибгарлар ҳокимиятда таниши борлигини айтиб, уй олиб беришга ишонтириб, одамларнинг пулларини олиб қўйиш ҳолатлари кузатилмоқда. Шунингдек, ўқишга ёки ишга киритиш мақсадида ота-оналарни ишонтириб, пул олиш ҳолатлари ҳам охириги вақтда кўп учраб турибди.

Мамлакатимизда сўнги йилларда жиноятчиликнинг кесин камайишига эришилаётган бўлсада, фирибгарлик жиноятининг салмоғи ханузгача юкорилигича колмоқда. Шу боис барча давлат органлари ва жамоатчилик ташакилотларининг асосий вазифалари каторида жиноятчилик, хусусан, фирибгарлик жиноятларининг содир этилиш сабаблари ҳамда уларга имкон берган шарт-шароитларни аниқлаган холда уларни барвақт олдини олиш борасида ҳамкорликдаги ишларни амалга оширишни янги боёкичга кўтариш зарурлигини таказо этмоқда .

Аксарият ҳуқуқшунос олимлар ҳуқуқбузарликни касалликка, ҳуқуқбузар шахсни беморга қиёслашади ва мазмунан уларни бир-бирига яқин тушунчалар деб билишади. Дарҳақиқат, пенитенциар тизимда жазо ҳуқуқбузар шахсни жазолашга эмас, балки ахлоқан тузатишга хизмат қилиши лозим деган қараш мавжуд. Тиббиёт соҳасида эса беморни ҳам жисман, ҳам руҳан соғломлаштиришга эътибор қаратилади. Шунини таъкидлаб ўтиш лозимки, ҳуқуқбузарликларнинг барча сабаб ва шароитлари кишилар психологияси ва онгига таъсир кўрсатиб, уларда ғайриижтимоий қарашларни, хулқ-атворни шакллантиради ёки уларни озиклантиради, кучайтиради. Шунинг учун ҳам ҳуқуқбузарликларнинг сабаб ва шароитлари ҳамма вақт ижтимоий психологик хусусиятга эга. Ижтимоий-психологик сабаб ва шароитлар ижтимоий шароитлардан келиб чиққан бўлиб, маълум даражада мустақилдир.

Албатта, ҳар бир жиноят содир этилишида унинг мотиви, сабаби бўлади. Жиноятчи ҳам ўз-ўзидан жиноятчи бўлиб қолмайди ёки онадан жиноятчи бўлиб дунёга келмайди.

Жамият индивидуалликдан шаклланган. Яъни битта хусусийлик вужудга келиб умумийликка айланган. Шу хусусийликнинг ичида товламачилик, фирибгарлик, бировнинг ҳақидан кўркмаслик уруғланса, бу юқумли бўлади, бу оломон психологияси дейилади.

Қачонки, жамиятнинг ичида филтер, яъни ўз хавфсизлигини таъминлаш, қонун устуворлигига шахсан ҳар бир инсон ўзи жавобгар эканлиги тан олинмаган тақдирда оломон психологияси ишлаб кетади.

Фойдаланган адабиётлар рўйхати:

1. Абдукодиров Ш.Ё. Айбнинг зҳтиётсизлик шақли ва унинг белгилари. - Тошкент: ТДЮИ, 2005. - 91 б.
2. Абдурасулова К.Р.Жиноятнинг махсус субъекти. - Тошкент: ТДЮИ, 2005.- 156 б.
3. Алимов Ҳ.Р., Маҳмудов А.А., Исмоилов Н.Т. Ўзбекистон Республикасида давлат хизмати: Чизмалар албоми. - Тошкент:
4. Аллабергенов А.П. Фирибгарлик жинояти учун жавобгарлик- Тошкент: ТДЮИ, 2008. - Б. 39.